

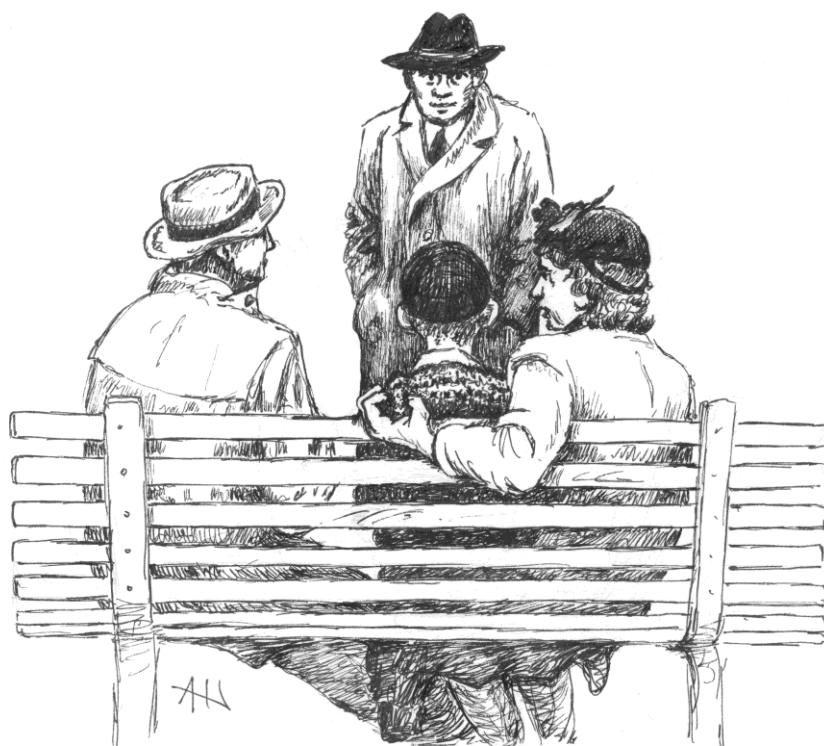
bh1943 Da armen holdt på å knekke

På en benk utenfor jernbanestasjonen i Trondheim senhøstes 1943 sitter et ektepar med sin 8 år gamle sønn. Gutten skjønnte ikke helt hvorfor de hadde satt seg ned der, nå når de nesten var fremme. Han hadde gledet seg hele formiddagen til å besøke tante Bergljot. Guttpjokken hadde skjønnt at tante Bergljot var mye alene, da onkel Reidar var kommet i Rinnanbandens klør. Rett nok var det en stund siden han hadde sett onkel Reidar og han forstod på praten mor og far imellom at onkel Reidar ikke var i byen denne gangen heller. Men han var mye hjemme hos dem på Stjørdal. Da kunne de se ham vandre rundt i terrenget med sin skissebok, han var nemlig kunstmaler – stadig på vandring etter motiver. Lite ante den unge herremannen som satt der i lag med sine foreldre at det Reidar Wærdahl i virkeligheten tegnet var det han observerte av tyske disposisjoner. Både statiske og mobile kanonstillinger fant veien ned på blokken. Onkel Reidar tilhørte undergrunnsbevegelsen som gikk under betegnelsen Wærdahl-gruppen.

*Arne Moe med et bilde
malt av Reidar Wærdahl*

Det er senhøstes 1943, og på benken sitter Edith og Einar Moe med sin snart 8-årige sønn Arne. De hadde kommet inn med toget, og skulle ta seg oppover til Bergljot Hegseth Wærdahl, søster til mor Edith. Far Einar synes de har blitt iakttatt hele veien, og ved ankomst Trondheim ser han en han kjente, som han helst ikke ville kjenne, nemlig selveste Carl Ludvig Adding – en av Rinnans konkurrenter. Einar Moe tar sikte på nærmeste benk, hvor han ville forsøke å forsinke turen, og derved se hva Adding foretok seg. Var det dem Adding var på utkikk etter? I det Einar skal til å fortelle sønnen Arne – som utålmodig forlanger en forklaring på forsinkelsen, nærmer Carl Adding seg benken. Nazisten forsøker å innlede en samtale, gjennom noen setninger som var en blanding mellom forklarende og spørrende –

og hvor han søkte å sette inn sitt verbale angrep mot det svakeste leddet, nemlig den intetanende guttungen. Arne hører den fremmede sier: ”Og hvor skal så denne ungen familien en slik vakker høstdag”? – samtidig som han borrar øynene inn i hodeskallen på Arne, som er svært så rede til å fortelle at de skulle til tante Bergljot. Det er da armen omtrent knekker.

Før Arne får åpnet kjeften kjenner han en økende smerte, som etter et hundredels sekund føles som om armen blir klippet bent av. I ettertid har Arne ofte lurt på hvordan et kvinnemenneske kunne klare å klippe så hardt. Mor Edith skjønte tegningen, og visste at hun måtte forhindre at sønnen røpet destinasjonen. I det Arne åpnet munnen, kløp hun til. Merkelig nok så skrek ikke gutten. Med stor sannsynlighet skjønte han hintet straks, heldigvis. Og det gjorde Arne – det skal være sikkert. Arne Moe forteller meg at det slo ned som lyn fra klar himmel – instinktet fortalte ham at her var det fare på gang. Han måtte ikke si noe, og han måtte heller ikke røpe smerte – da ville de bli avslørt. Arne Moe forholdt seg rolig inntil Adding skiftet strategi. Men det holdt hard. Tårene presset på under høytrykk. Da Carl Adding omsider - som sikkert følte som en evighet – forlot dem, slapp han følelsene løs. Vondt var det – det var sikkert, men mors forklaring kombinert med skryt og kjærtegn ga ham en viss stolthet, han svelget unna – tørket tårene og smilte tappert.

Familien Moe var nok under konstant oppsyn. Rinnanbanden ventet bare på det rette øyeblikket – et slags bevis via Addings virksomhet, så ville pappa blitt ført til Bandeklosteret. Det var umåte nære på den dagen utenfor Trondheim jernbanestasjon. Et ord fra Arne – og pappa Einar ville ha befunnet seg på Vollan innen kvelden var omme, etter først å ha blitt slept som et slakt fra en brutal behandling oppe i Jonsvannsveien. Ritualet og rutineene var de samme. Ingen kom fra bandeklosteret uten varige mén.

Det var ca. 50 personer tilknyttet Wærdahlgruppen. De ble avslørt og arrestert etter forarbeid utført av Carl Ludvig Adding. I august 1943 sendte Adding en rapport til Gemmecke som gikk ut på at Wærdahls organisasjon hadde dannet en ”terrorgruppe” på 10 mann, hvis oppgave var å likvidere nazister. Som nr. 1 på listen sto Rinnan, som nr. 2 Karl Dolmen og nr.3 var Ivar Grande. Flesch ville gå til arrestasjon med en gang, men det satte Rinnan seg imot. Han ville vente og se. Henry Rinnan hadde ”negativ kontakt” med Arne Johansen innen gruppen som lå i dekning i Kvål og forhandlet med russerne i Stockholm om levering av våpen og sendere. Her var det om å gjøre å ha tålmodighet, vente på den store fangsten. Men til slutt ble onklene Reidar og Carsten Wærdahl, samt Kolbjørn Viggen, Øystein Langseth, Arvid Austad (svoger av Wærdahls), Odd Christensen, Arne Johansen og Gustav Andersen arrestert og skutt den 17. november 1943. De øvrige inne gruppen satt i langvarig tysk fangenskap, hvorpå sju av dem igjen avgikk ved døden i fangenskapet.

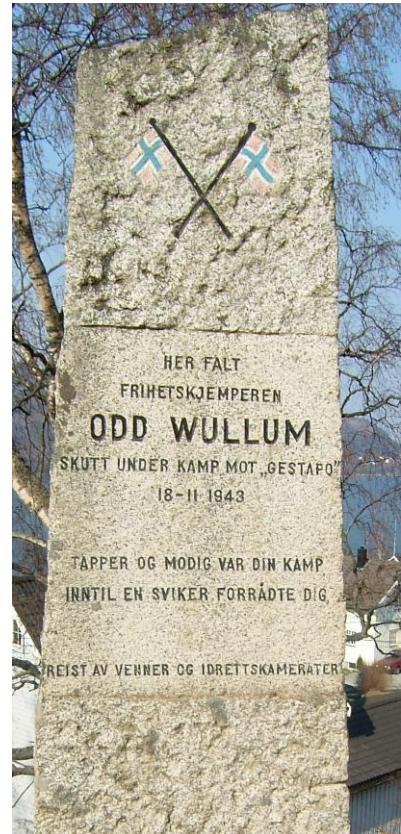
Hvem var denne Carl Ludvig Adding? Mest kjent er han nok for sitt dobbeltspill da Wullum ble skutt i

Hommelvik den 18. november 1943. Den torturerte Odd Wollum hadde gjennomført en dramatisk flukt fra Vollan, og kom seg i dekning hos *gode nordmenn* i Trondheim. Alt ble ordnet for å få ham over til Sverige via Stjørdalen den 18.

november. Magnar Vestgård, som skulle kjøre - fikk imidlertid ødelagt bilen sin ved en kollisjon like før. Han forsøkte å få tak i en annen bil, men lyktes ikke. Vestgård henvendte seg til en mann som tilfeldig kjente en som visstnok drev med illegalt arbeid og dessuten disponerte bil. Det var ingen ringere enn Carl Adding. Adding var villig, og skulle kjøre Wullum til Stjørdal hvor han skulle smugles videre til Storlien i en godsvogn. De dro fra Trondheim ved 11-tiden om kvelden. I bilen var Wullum, hans to hjelpere og Adding. Adding kjørte, ved siden av ham satt Skulbørstad. Sjåfør Magnar Vestgård satt bak i bilen og Wullum lå skjult i bakrommet. I Solbakkene var det tett snøvær. Plutselig sto fullt av tyskere i kjørebanelen, og de måtte stoppe bilen momentant. De ble kommandert ut og stilt opp på høyre side av veien med hendene i været.

Obersturmführer Beschen begynte å undersøke bilen. Han virket litt usikker. Hadde trolig ventet å finne to personer i baksete, slik Adding hadde ønsket de skulle sitte da de forlot Trondheim. Enkelte hevder at Wullum lå i baggasjerommet, og skjøt Beschen i magen da sistnevnte åpnet lokket. Men Magnar Vestgård sa i vitneavhør etter krigen at Wullum kom ut av bilen på høyre side og derfra skjøt Beschen. I samme øyeblikk blir han selv skutt av tyskerne. Skulbørstad og Vestgård ble sendt til fangleir i Tyskland.

Carl Adding var på et vis å betrakte som Rinnans konkurrent. Han var på mange måter en interessant og ikke så rent ubetydelig type. Han var vel så bevandret innen ”det negative spillet” som Rinnan, men benyttet det på en annen måte. Carl Adding hadde ikke en organisasjon av provokatører og angivere til sin disposisjon, men arbeidet praktisk talt bare gjennom negative kontakter. Han var en typisk individualist og ingen organisator. Alle hans resultater bygde på hans rent personlige innsats. Adding utøvde sitt arbeid ytterst forsiktig, og sørget for å holde seg borte fra all eksekutiv virksomhet som forhør, rassier etc. At han likevel forholdsvis tidlig ble avslørt, skyltes i grunn og bunn kun et grundig detaljarbeide fra norsk undergrunnsbevegelse. ”Det norske sikkerhetstjenesten” ble oppmerksom på Adding allerede våren 1943.

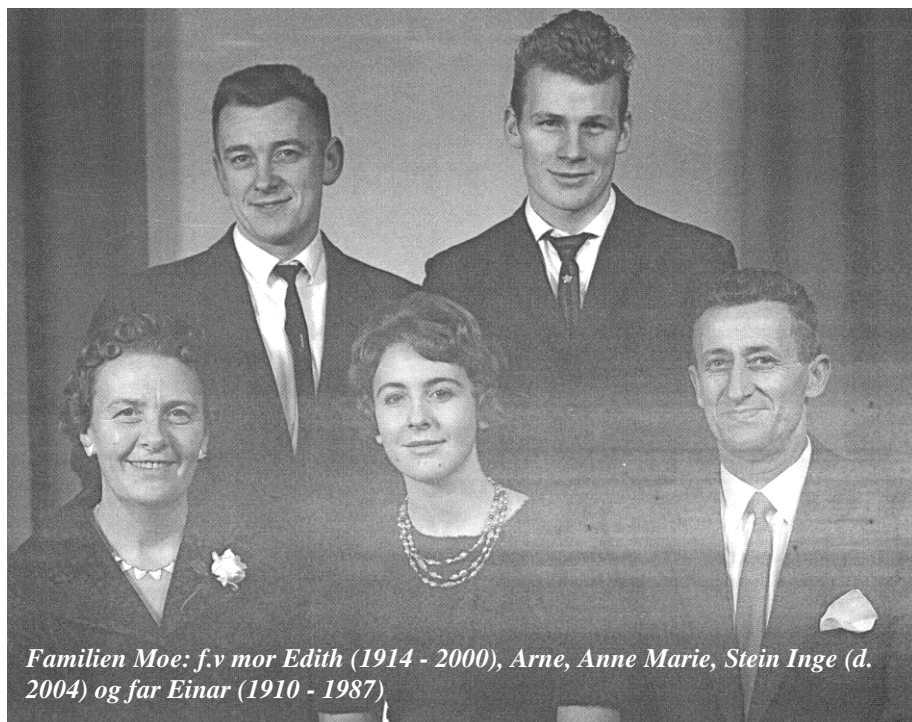
Avsløringen er et eksempel på hvordan spionasje og kontraspionasje er et presisjonsarbeide hvor de små detaljer kan være avgjørende. Adding drev nemlig transport av *gode nordmenn* over grensen. Disse flyktingene ble på vanlig måte avhørt av norske myndigheter i Sverige, og alle som en forklarte seg svært så positivt om denne fremtredende størrelsen blant motstandsfolkene som hadde hjulpet dem. Mistanken kom først da Carl Adding med sin bil hadde trafikkert en rute som de visste akkurat da hadde vært overvåket av tysk politi som gjennomførte en rassa i distriktet. Det vakte sterk mistanke at Adding, tross sitt sterke jødiske islett, fikk anledning til å utøve sine daglige gjøremål i full frihet og uten å bli sjenert av tyskerne. De

undersøkelser som ble iverksatt, avslørte etter noen uker Addings virkelig rolle og posisjon. Men før de ble oppmerksomme på han reelle situasjon, hadde det lyktes Adding å komme i kontakt med nordmenn som var sendt over fra England for å lede en etterretningsgruppe som utøvde tjeneste med radiosendere i Trøndelag. Carl Adding og hans sjef Gemmecke utnyttet denne situasjonen bevisst. Det er jo enhver etterretningsvesens drøm å kunne disponere over en fiendes hemmelige sendere. De lot derfor en sender fortsette i sin virksomhet. Carl Adding forsynte den med virkelige autentiske militære informasjonen for å holde spillet gående. De ville nok vente på det store kuppet. Obersturmführer Gemmecke antydte under rettsaken mot ham endog at tyskerne drev dette spillet så langt ovenfor konvoier og troppetransporter at det førte til at tyske transportfartøyer ble senket. Dette er vel tvilsomt.

Mye av Addings virksomhet ligger ennå i mørke. Det er mange svar vi aldri vil få. Sipo satte i 1943 Adding i gang med avisa *Fritt folk* i Trondheim. Han drev denne virksomheten meget godt kamouflert. Carl Adding, som var dyktig i sitt avisarbeide, klart ved hjelp av noen anbefalingsbrev å komme i kontakt med *gode nordmenn* i Oslo og dermed fremskaffe en dublikator. Avisinnholdet syntes ganske så unnnforlatende, ja sågar var det advarsler mot angivere. For å gjøre Adding troverdig, ble han arrester da han fortok sin distribusjon. Han fortalte senere at han slapp ut igjen etter å ha betal 3 000 kroner i bot. Tyskerne kunne kartlegge leserkretsen, og derigjennom komme frem til ulike kontaktnett. Gjennom dette ble store deler av den norske hemmelige pressen i Oslo opprullet, trolig takke være Carl Ludvig Adding.

Adding gjorde ikke som Rinnan og forsøkte å løsrive seg fra tyskerne og spille sitt eget spill uavhengig av dem. Adding hadde mange sammenstøt med Rinnan, en kamp Adding måtte tape. Han hadde ingen væpnet gjeng av gangstere rundt seg. Rinnan lot alltid sine folk forfølge Adding. Rinnan unngikk ikke for å avsløre Adding som provokatør ovenfor de nordmenn denne måtte ha fått kontakt med. Det styrket tilliten til Rinnans folk, og skadet konkurrenten tilsvarende. Det kollegiale forholdet mellom de to var slettes mulig. Det var ikke lett for enslige provokatører som Adding og andre å hevde seg ovenfor stjerneforrædere av Rinnans kaliber.

Familien Moe: f.v mor Edith (1914 - 2000), Arne, Anne Marie, Stein Inge (d. 2004) og far Einar (1910 - 1987)

Det er også sider med Adding som var uklare, og som vi aldri vil få klarhet i. Han begynte riktignok som tyskerens håndlanger og lojale medspiller. Men enkelte ting tyder på at han forsøkte å etablere seg som dobbelagent eller endog helt å manøvrere seg over på alliert side. Vi må huske på at dette med dobbeltspioner ikke var et ukjent fenomen. Det finnes eksempler på at etterretningsagenter har arbeid for begge parter, og svingt frem og tilbake så ofte at verken de selv eller andre til slutt visste hvilken herre de tjente, eller hvor deres sympatier befant seg. Forsterket gjennom tilbud om lett-tjente penger og følelser av å bli forrådd av "sine egne"(Rinnan), kunne nok Carl Adding ha ulike tanker i hodet på en gang. Adding døde ved årsskiftet 1943/44 og etterlot seg en rekke uløste spørsmål. Tyskerne hadde deretter i lengre tid en mistanke om at han ble forgiftet av motstandsbevegelsens folk, men det er ingen som har meldt seg for å kreve æren for hans død. Det er derfor grunn til å tro at dødsårsaken var en ganske prosaisk blodforgiftning.

Til slutt vender vi tilbake til Arne Moe og benken i Trondheim. Arne har mang en gang tenkt over denne episoden. Da far Einar utpå frihetsvåren ytterligere forklart ham hvorfor de ikke måtte fortelle noen hvor de skulle den gangen i byen, følte Arne seg ikke bare som en del av det de kalte "undergrunnsbevegelsen", men han følte at han den morgenen på jernbanebenken i Trondheim alene hadde vunnet krigen. Det var en god følelse. Og etter hvert som han forstod mer, vokste han hver gang noen millimeter. Og da kunne det være det samme med armen. Ja, faktisk i en alder av 68 år føler Arne ennå at han kjenner smerten. "*Jau, mor – du var sterk i klypan*".

